

LITEVSKÝ FOLKLÓR JAKO ZDROJ BALTSKÉHO NÁBOŽENSTVÍ

Náboženství Pobaltí je založeno na místní mytologii, folklóru a rodném dědictví. Dědictví rozličných národních a jazykových skupin v Litvě je bohaté a prosycené posvátnem a vírou. Víra přežívá dodnes v mnoha podobách v národních tradicích, písních, jazyce a mravech bez ohledu na snahy křesťanské církve.

Romuva, staré baltské náboženství, je obrození pobaltské duchovní tradice a vyjadřuje náboženský světónázor staré Evropy a Indoevropanů. Tato kultura přežila mnoho národních kultur Pobaltí. Z hlediska dějin byla ve středověku Romuva posledním důležitým „pohanským“ chrámem v Evropě. Dnes se toto místo nachází v kaliningradské oblasti, dříve známé jako Východní Prusko a původně staré baltské Prusko. Kromě ústřední Romuvy vzkvétalo v široké baltské oblasti několik menších.

Cílem hnutí Romuva je oživení a pokračování starodávné litevské víry.

Dainos (zpěvy) v obřadu Romuvy

Dainos (zpěvy) hrají v liturgii Romuvy zvláštní roli a jako další tradiční zvyky a symboly nesou posvátno, sílu a význam. *Daina* – píseň, byla pro baltské národy vždy nejdůležitějším prostředkem duchovního vyjádření. Pobaltí, země písní, měla své vlastní posvátné knihy – těmi byly zpěvy „dainos“. Naši příbuzní Árjové ve svém posvátném spise Avestě použili slovo „daena“, které je stejného původu se slovem *daina*, píseň. Znamená „víru, vnitřní podstatu, duchovní já.“ Zpěv *daina* je životodárná esence člověka a ukazuje lidskou životní sílu. Staří i mladí, muži i ženy, všichni zpívali během práce, veselí i truchlení. Písňe se předávaly z pokolení na pokolení společně s největším pokladem, kterým je věčný oheň.

Obřady Romuvy často začínají zvláštní písní nazývanou *sutartinė*. *Sutartinė* je jedinečný pobaltský polyfonický kánon vytvářející neobvyklé harmonie. Je to obřadní píseň obsahující mystické texty se starodávnou symbolikou. Některé obsahují zvláštní slovní zařikávadla jako *dobylio, tuta, lylio, čuta, čutyta, sadula, gadula*. Význam těchto slov není vždy znám.

Posvátno, úcta k předkům – mravní principy víry

Posvátno – je ta bezejmenná životní a duchovní síla, která se objevuje v lidech a přírodě. Baltské tradice zachovaly starodávné pojetí posvátna, které se značně liší od křesťanského. Posvátné jsou řeky, prameny, stromy, kameny a další – vše součástí starého předkřesťanského odkazu spojeného více s přírodou než s lidmi. Tajemná síla stvoření je zosobněna, aby skrze zjevné pocity a porozumění utvářela člověka a přiblížila jej božství.

Jak zaznamenal známý litevský dějepisec S. Daukantas, Bůh stvořitel má mezi Balty mnoho jmen. Vzhledem k této svaté světostvořitelské síle – svět se rozprostírá, roste, nabývá podob, které neztrácejí pouto se zdrojem – se svět podobá stromu. Tak strom, významný symbol a obraz starodávného náboženství, vysvětluje stavbu světa. V litevských obžínkových písních se zpívá:

Vedle cesty topol stál,
Vedle cesty topol stál,
Slavná žitná rostlinko (refrén)
Zpod kořenů znějící kankle
Vprostřed bzučící včely
Na vršíčku sokolí děti
Tu přijíždí skupina bratří,
Prosím zastavte, mladí bratři,
Pohleďte na sokolí děti,
Poslechněte bzučící včely,
Poslechněte znějící kankle
Pro tatíčka znějící kankle,
Pro babičku bzučící včely
Pro bratříčka sokolí děti

Šaly kelio jovaras stovėjo
Šaly kelio jovaras stovėjo,
Slaunasai žolyne rugeli (priedainis)
Iš pašaknų skambantys kankleliai
Per vidurį dūzgiančios bitelės
Viršūnėlėj sakalo vaikeliai
Ir atjoja brolelių pulkelis,
Prašom sustot, jaunieji broleliai,
Pažiūrėkit sakalo vaikelių,
Paklausykit dūzgiančių bitelių,
Paklausykit skambančių kanklelių
Dėl tėvelio skambantys kankleliai,
Dėl močiutės dūzgiančios bitelės
Dėl brolelio sakalo vaikeliai.

(text písně z litevského originálu přeložil David Šimeček)

Toto je hlavní hymnus Romuvy – obcí starobaltského náboženství. Zpívá o bájném kosmickém stromu a jeho třech nejdůležitějších částech, které symbolizují tři úrovně světa. Kořeny představují podsvětí, smrt, minulost a vodu, tedy počátek, pramen života. Hudba *kanklė* u kořenů je svět starých, moudrých, mrtvých. Bzučící včely uprostřed představují svět práce, lidskou dřinu. Sokolí děti na vrcholu znamenají nebesa, svět válečníků a hrdinů. Smrt a život – nepřerušitelná pouta vývoje. Přestože strom shazuje na podzim listí a usíná na zimu, jeho život pokračuje a duše zůstává živá. Tak jako cesta člověka – přes narození, smrt a znovuzrození. Hlavní význam hymnu je v rovnoměrné důležitosti a harmonii těchto tří stupňů.

Úcta k předkům spojuje zesnulé členy rodiny a příbuzné, kteří jsou připomínáni v určitých dnech. Rodina, příbuzní, kmen – bez rozdílu živých a zemřelých – má věčné, nerozdělitelné pouto. Jazyk, písně, zvyky, city, myšlenky jsou pouze součástí tohoto spojení. Po smrti zesnulý nalezne sám sebe mezi svými příbuznými a během náboženských a tradičních obřadů se mohou zemřelí s živými setkávat. Má to silné pozadí svornosti, jednoty, pro které je velice důležité pouto země a rodné vlasti.

V Litvě máme přísloví „Duše zemřelých střeží své žijící příbuzné a blízké, obzvláště zemřelí rodičové, kteří střeží své osiřelé děti.“ Předkové jsou důležití; myslíme tím úctu k matce, praotcům a dalším. Zemřelí se stávají ochránci polností a usedlostí. Živí a mrtví na sebe vzájemně působí sjednocení přírodou a zemí. Pohřby se dříve odehrávaly v přírodě. Až později byly vneseny do budov. Emigranti, kteří opustili svou rodnou zemi, by se k ní měli navrátit tak, že v sobě vybudují to nejdůležitější pouto. Život a smrt v rodinném kruhu se odehrává takovým způsobem, že obě cesty živých a zesnulých tvoří jedinou stezku.

Obřad ohně

Obřad ohně je nejdůležitějším obřadem baltského náboženství.

Do dnešního dne je pro všechny Litevce oheň posvátná. „Žádný jiný fenomén tak dobře nezapadá do náboženství. Pouze plamen činí z vědění duchovní cestu.“ napsal Vydūnas, přední litevský filosof.

Oheň (*ugnis*) je zapalován během každého tradičního pobaltského svátku, buď na oltáři nebo jako táborová vatra, ale i svíčkou. V dávných časech byli lidé z Pobaltí známí jako uctívající ohně. Věčný oheň hořel v údolí Šventaragis ve středu Vilniusu. Každá domácnost měla ohniště, které bylo opatrováno a chráněno matkou a patřičně uctíváno každým členem rodiny. Oheň měl hlubší význam než jen zdroj světla a tepla. Představoval neporušené pokračování rodu a jeho původnosti. Věčný oheň obcí sloužil ke sjednocení nejen jejích soudobých členů, ale byl také poutem s dávno zemřelými předky, kteří jsou nyní s bohy. Věřilo se, že četná pokolení zemřelých žijí dále v domácím ohni.

„Lidé po celém území Litvy považovali oheň za posvátný. Bylo vyžadováno oheň ctít a chovat před ním úctu. Uhlíky musely být těsně u sebe. Oheň směl být zhášen pouze čistou studenou vodou. Oheň nesměl být urážen. Nesměl být ničen ani znečišťován. Lidé nesměli do ohně plivat, rovněž bylo zakázáno jej kopat nebo po něm dupat. Toto vše bývalo považováno za hříšné a za všechny tyto prohřešky mohly vyvolat trest, ať už za tohoto života nebo po smrti.“ (J. Balys, Pokladnice litevského folkloru, 1951, str.39). [*Lietuvių Tautosakos Lobynas*]

„Žhavé uhlíky ani kouřící popel neměly být v den svátku hašeny, bylo by to považováno za hřích. Bylo nezbytné vyčkat, dokud oheň nevychladne sám od sebe.“ (Salakas) „Když začne praskat sůl, kterou je oheň posypaný, říká se: Gabijo, přijmi výživu!“ Výraz „ustlat ohni“ znamená pečlivě zarovnat ohniště a přesně jej obsypat popelem. (Laukuva)

„Když se v domácnosti zapaloval oheň, všichni museli zůstat potichu a nikdo se nesměl otáčet, i když zaslechl něčí volání.“ (A. Kirkoras, 1854) Blízko ohně býval umístěn hrnek studené vody, aby „se milovaný oheň býval měl čím umýt.“ Ohni je vzdávána úcta při každé litevské oslavě a obřadu. Když se přikládá do ohně, říká se: „Svatá Gabijo, nasyť se.“

„Připravit ohni lože“ znamená hezky jej upravit, obklopit kameny a pokrýt jej popelem – „Svatá Gabijo, vykovaná nechť ležíš, roznicená nechť záříš!“ Blízko ohně je postaven hrnek čisté vody, aby se „Ugnis mohla¹ umýt“. „Ugnis Gabija, nakupená nechť ležíš, odhalena nechť záříš a vždy mou pomocnicí zůstáváš!“ „Ugnelė, Ramutė, svatá Gabijo, pomáhej nám!“ (Marijampolė) „Ugnutė, Ramutė svatá Gabijo, naše utěšitelko, buď klidná, buď bystrá. Navěky a provždy.“ (Marijampolė). Zde jsou slova předního litevského filosofa Vydūnase:

„Požehnáno je tomu, kdo hledá cestu k věčné Romuvě
a touží ve světle věčného ohně
žít navěky. Nicota bude jeho protivníkem.
Nechť zříme, co je věčné a svaté.
Přes všechny věky bude požehnáno všem!“

Posvátná úcta k ohnivě bohyni jménem Gabija se svými pravěkými kořeny přežila do dnešního dne. Gabija se vyvíjela přes ornitomorfní, zoomorfní (kočka) a antropomorfní obrazy (žena oděná v rudém, někdy okřídlená). Je skloňována výhradně v ženské podobě, tradičně jako vrchní žena domácnosti nebo rodu.

Jméno Gabija je odvozeno od slovesa *apgaubti*, krýt. To je odkaz na průběh ukládání bohyně do ohnivého lože, opatrného obklopení uhlíky a popelem na noc a pronášení vzývajících modliteb, požadujících, „aby zůstala“ a neodcházela. To bylo důležitou každodenní povinností paní domu. Opakující modlitby, které jí předala matka, opatrně a láskyplně

---

¹ V litevštině je oheň (*ugnis*) ženského rodu, pozn. překl.

přikryla uhlíky. Bezohledné nebo neuctivé chování by znamenalo pohromu pro domov a milované, bez ohledu na okolnosti, kdy bylo s bohyní nakládáno neuctivě nebo nedbale. Pokud by se bohyně rozlobila, odešla by z domu a zanechala po sobě trosky.

Gabija bývá tradičně „vyživována“ solí a četnými pokrmy. Pokud při vaření spadne do ohně trocha soli, říká se: „Gabijo, buď spokojena.“ Modlitby, které se obracejí k bohyni, žádají, aby s námi zůstávala v míru a neodcházela. Je zvykem se slovy „Umyj se a odpočiň si, Ohnivá“ nechávat u domácího ohně misku s vodou, aby se Gabija mohla umýt.

Pokud je nutné plameny zhasit, můžeme použít pouze čistou vodu. Oheň má oči, proto nemohou být do ohně vylévány nečistoty. Mnoho lidových obyčejů dokládá, jaké hrozné následky může mít plivání nebo dupání po bohyni. Rozptýlené uhlíky se musí opatrně shrnout zpět k ohništi nebo do kamen.

Domácí oheň byl středem všech rodinných obřadů a přechodových rituálů, které řídila „paní domu“ nebo „mužský stařešina“. Každý litevský obřad začíná vyvoláváním přítomnosti bohyně, bez níž by obřad vůbec nebyl možný. Bohyně přijímá obětiny a slouží jako prostředník a posel ostatním božstvům. Její léčivé, ochranné a očistné síly jsou dobře zachyceny u mnoha indoevropských společností. U nás není vzorem zdrženlivé a netečné staré panny jako je Vesta nebo Hestia. Gabija je živoucím středem každého chrámu, háje a domova. Je plamenným znamením všeho skutečně živého na zemi, božstvem a silou, kterou je třeba nejvýše ctít.

Se vzrůstem obyvatelstva ošetřovala posvátný věčný oheň, který hořel pro rodinu, pro kmen a zcela pro národ, třída kněžek, známých jako *vaidualutės*. Skupina dní na počátku února je věnována Bohyni a obnovení ohně, probuzení domácích bohů.

Druhý únor je Perkūnasův den². Visinski popsal žemaitický obyčej tohoto dne. Dřívko obalili plátenou přízí a voskem na malou voskovou svíčku „perkūninė“ (Perkūnasova svíce). Tento druh „obalované svíce“ může být vyroben prostým obalováním plátenou přízí. Představuje život (prameny plátna), sílu věčného ohně. Perkūnasova svíčka je zapalována poblíž umírající osoby, během pohřbů či během bouří a jiných nebezpečí.

Pátý únor je Gabijin den. Gabija je strážkyní domácího ohně. Mezi Gabijiny obětiny patří chléb, sůl a voda. Ohni je požehnáno trojím obnešením „perkūninė“ kolem stolu a domácího ohně. Poté je každému členu rodiny požehnáno ohnivým tahem ve tvaru kříže (Perkūnasovo znamení) na čele, zátylku a pod každým uchem. Tento obřad je znám jako posílení ohněm.

Obřadní oheň byl rozžínán buď na kamenném ohništi nebo na oltáři. Byla pro něj pečlivě vybrána dobrá dubová polena. Během zapalování byl zpíván sutartinė (prastará opakující se píseň):

Hoří Oheň
Hoří Oheň tūta tūta
Hoří Gabija
Na hradním vrchu
Na vysokém kopečku
Gabijo Ohníčku

Dega Ugnela
Dega Ugnela tūta tūta
Dega Gabija ...
Piliakalnely
Aukštajam kalnely
Gabija Ugnela

² Lidově se v Litvě tento den nazývá Gramnyčios – z běloruského „gromnica“, česky hromnice, pozn. překl.

Zažehnuta sviť
Přikryta doutnej
Zemi Zemičko
My jsme tvé dětičky
Slunce matičko
My jsme tvé dcerušky
Měsíci tatíčku
My jsme tví synečci
Hvězdy sestříčky
My jsme vaše sestříčky
Gabijo Ohníčku
Rozžata sviť
Zakryta doutnej
Posiluj nás
Spojuj nás
Zemi Zemičko
Dej nám vzkvétat
Laimo sudičko
Požehnej nám

Užkurta žibėkie
Užgobta gobėkie
Žeme Žemynela
Mes tavo vaikeliai
Saule motinėla
Mes tavo dukrelės
Mėnuo tėveli
Mes tavo sūneliai
Žvaigždės sesiuless
Mes jūsu sesiuless
Gabija Ugnela
Sukurta žibėkie
Sugobta gobėkie
Stiprinki mumis
Sujunkie mumis
Žeme Žemynėla
Labinki mumis
Laima lėmėjėla
Laiminki mumis

(text písně z litevského originálu přeložil David Šimeček)

Slova mohou být obměňována, aby vyjadřovala vlastní přání i přání druhým. Všichni účastníci obřadu mohou přistupovat k ohni jeden po druhém vyjádřit svou dobrou vůli a spojit se skrze oheň s Bohy a s předky. Ohni se obětuje chléb, zrní, kořava medvědí a květiny. Trojitě obkroužení ohně po směru hodinových ručiček obřad posiluje. Všichni shromáždění mohou také chodit v kruhu kolem domácího ohně o kalendářních svátcích.

Uctívání ohně a obřady ohně pozorujeme v průběhu kalendářních a rodinných svátků. Konec roku, kdy se svět navrácí do temnoty a nebytí, vyznačují dvě důležité oslavy – *kūčios* a *kalėdos*. Tak jako ze smrti povstává zrození, tak i oba svátky zaštiťují znovuzrození vesmíru a návrat slunce. Litevci rozlišují dva sousledné dny, které se nyní slaví 24. a 25. prosince s množstvím obřadních obyčejů.

Indoevropské kultury tradičně vítají nový rok množstvím obřadů, které zpřítomňují a znázorňují založení světa.

Dospělí začínají své přípravy na *kūčios* a *kalėdos* umístěním třešňové větvičky do vody na den, kdy se včely ukládají k zimnímu spánku, což je podle lidové tradice první zimní den. Větvičky během svátku vypustí kořeny. Děti hrají hry symbolizující zasívání zrn, například tu, během níž dívky napodobují setí rozhazováním konopného zrna a sní o svém budoucím manželství.

Starobylé sváteční hody mají jedinečný význam – pomáhají člověku při přechodu životních období – narození, dospělost, stáří, smrt. Tyto přechodové obřady umožňují a pomáhají žít v cyklickém běhu života. Příčina a průběh stvoření světa jsou slaveny v jedné starodávné litevské vánoční písni:

V půli pole hruška stojí, koleda.
Na té hrušce svíce svítí, koleda.
Ach, vylétla jiskřička, koleda.
Ach, moře modrá se rozlila, koleda.
Na těch mořích loďka pluje, koleda.
A v té loďce židle stojí, koleda.
Na té židli dívka sedí, koleda.

Vidury lauko stovi grūšėlė, kalėda.
Toje grūšėlėj žvakeles dega, kalėda.
Oi, ir nukrito kibirkštėlė, kalėda.
Oi, pasliejo marios mėlynos, kalėda.
Ant tų marelių laivelis plaukia, kalėda.
Tame laively krėslelis stovi, kalėda.
Tame krėslely mergelė sėdi, kalėda.

(text písně z litevského originálu přeložila Dagmar Váňová)

To je zimní slunovratová píseň z jižní Litvy. Slovo „*kalėda*“ odkazuje na čas zimního slunovratu. Svíčka hoří na hrušce – kosmickém stromě. Oheň svíčky je posvátným oltářním ohněm. Padá jiskra, která hýbe posvátnými vodami a probouzí vesmírnou životní sílu. Píseň se zpívá o zimním slunovratu, když se zapaluje nový oheň pro příští rok.

Kūčios

Důležitý obřad *kūčios* sjednocuje žijící se zemřelými stejně jako všechny živé, lidi i zvířata. Dům vyžaduje zvláštní přípravu. Rodina vyvěšuje obrazně znázorněný „háj“: ptáčky ze slámy či skořápek od vajec obklopující slaměné slunce. Tento „lesík“ a množství hořících svící povolávají duše zemřelých (*vėlė*) které sedí u malého stolu s chlebem, solí a pokrmem zvaným *kūčia*. *Kūčia* sestává ze zrn z mnoha tradičních obilovin představujících obnovu: vařenou pšenici, ječmen, hrášek, fazole, žito, mák, konopné zrno aj. smísené s medovou vodou a ořechy. *Kūčia* je potrava pro duše předků i pro živé. Živí sedí u jiného stolu pokrytého ubrusem a slámou. Dříve pokrývalo seno i podlahu. Znamení životní síly, která udržuje svět lidí, zdobí hlavní stůl. Obsahuje též svazek nevymláčeného žita, který druhý den rodina ováže okolo svých jabloní.

Výlučně noční obřad *kūčios* začíná, když se na nebi objeví Večernice. Před shromážděním u obřadního stolu se každý očistí v sauně, smíří se sousedy a odpustí svým nepřátelům. V dávných dobách hlava domácnosti ve vysokých černých botách, s výrazným černým kloboukem a s černým tkaným páskem (*juosta*) třikrát obešla usedlost a do světnice vstoupila až jako poslední. Na otázku „Kdo je tam?“ odpověděla „Nejdražší Bůh (*Dievulis*) přináší *kūčios* a prosí o přijetí.“

Když se rodina shromáždí, nejstarší člen (muž nebo žena) pronese tradiční zaříkávání a rozlomí *kūčiový* chléb, o který se všichni podělí. Podle historika z šestnáctého století Praetoria každý člen rodiny položil krajíc na zem a modlil se: „Děkujeme ti Žemėpatisi (bůh domova) za dobrý chléb, jímž nás živíš. Pomoz nám obělavat pole a chválíme tě, aby nám *Žemynelė* (Matka Země, sestra Žemėpatise) nadále přinášela tvé dary.“ Poté každý zdvihne chléb do výše a uzavírá: „Dej nám stravu.“

Po rozdělení *kūčiového* chlebu každý připije pivem a ulije několik kapek pro *vėlė*, duše zemřelých. Večeře pokračuje. *Kūčios* tradičně vyžaduje 13 rozličných chodů odkazujících na třináct měsíců v roce podle lunárního kalendáře. Pod vlivem solárního kalendáře se počet změnil na dvanáct. Chody nesmějí obsahovat maso ani mléko. Večeře sestává z pokrmů *kūčia*, *kisielius* (brusinková želatina), horké řepné polévky, houbových knedlíků, kapusty, ryb a mořských plodů.

Zvířata se účastní obřadu tak, že pojídají stejné jídlo jako lidé. Když ještě lidé a zvířata žili pod jednou střechou, byla všechna domácí zvířata pozvána ke stolu. Dnešní zemědělci stále dávají svým zvířatům přebytek z večeře. Někdy dají také včelám a ovocným stromům.

Účastníci si navzájem přejí a přitom odsypávají zrno domácím ohni. Tím se domácí oheň mění v posvátný. Každé zrno zaseté do posvátného ohně poroste a zesílí. Rodina také v posvátném ohni obřadně spálí březový věnec, větev či poleno, představující uplynulý rok. Účastníci také mohou obřadně zničit vše negativní spálením třísek, které naplní významem.

Vánoce, jaro a léto

Veselé vánoční³ obřady oslavují zrození slunce nazývané Saulė, Motulė (Sluneční matka). Lidé nosí obrazy slunce po poli nebo po městě a přejí si navzájem blahobyt. Pozdravování a přání vyjádřená během Vánoc mají sílu, která zaručuje jejich vyplnění.

Jaro začíná Perkūnasovým dnem (hromovládny bůh). První den, kdy Perkūnas udeří a zem se zachvěje, se probudí příroda. Tráva začíná růst. Stejně tak obilí, stromy a všichni živočišníci. Dívky, které chtějí, aby jim rostlina roudy vonně bohatě a krásně vyrostla, ji vysadí ihned po první bouři.

Říká se, že když se po první bouři vykoupete v řece nebo jezeře, budete zdraví a silní. Pití vody, která nebyla posvěcena Perkūnasem, vám může způsobit nevolnost. Dokud Perkūnas neposvětil zem, nesmíte chodit po zemi bosí, ležet na zemi ani sedět na kamenech. Zapalovat ohně na zemi nepoznamenané bleskem je rovněž zapovězeno, jinak Perkūnas spálí váš domov. (Buracas B: 1939, Jaunasis ukininkas 15) To je jen zlomek starých pověr, které ukazují Perkūnasovu důležitou roli na jaře – je mladý, silný a vždy je nositelem znovuzrození.

Starý zimní oheň je zhašen a nový jarní oheň je rozsvícen. Oheň se do domácnosti přináší ze svatyně (tzv. Perkūnasův jarní oheň).

Z lesa se přinášejí *verbos*, vrbové větvičky a proutí, které se svazuje červenou stužkou nebo vzorovaným tkalounem. *Verba* je čarovný proutek, který dává jednotlivcům životní sílu a ochraňuje před nemocemi. *Verbos* zdobí celou domácnost. Během Velikonoc⁴ jsou navštěvovány hřbitovy a *verbos* umístovány na náhrobky. *Verba* je prostředkem ochrany, obnovy a očištění. Dokonce i vodu nebo potok je možné posvětit zapíchnutím *verbos* do země po obou březích. *Verba* podle lidové víry vyjadřuje posvátno každé zelené větve. Když *verba* doma seschne, vynáší se pouze větve, listí se uskladní v košíku a později je spáleno na Perkūnasovu počest nebo zemře-li člověk.

Během svátků se každý snaží vstát brzo a vyšlupat spáče pomocí *verby*, za což musí dostat oplátku *margutis*⁵. Dotkne-li se její verba, naplní se *margutis* životní silou.

Margutis je znamením zrození přírody a obsahuje posvátnou životní sílu. Vejce se malují během obřadů a oslav až do svátku *Jorė*⁶. První *margučiai* malovaná během *Lygė*⁷ jsou rudá. Později se *margučiai* zdobí ikonografickými ornamenty a slouží k obřadům, obdarovávání,

³ V původním znění *Kalėdos*, litevské Vánoce 25. – 26. prosince, pozn. překl.

⁴ V původním znění *Velykos*, litevské Velikonoce, slovanská výpůjčka v litevštině, pozn. překl.

⁵ *Margutis*, litevské zdobené velikonoční vejce, pozn. překl.

⁶ *Jorė*, Perkūnasův svátek, který se v Litvě slaví tradičně v dubnu, pozn. překl.

⁷ *Pavasario Lygė*, litevské svátky jarní rovnodennosti, pozn. překl.

hrám a koulení. Zdobí se jimi smrkové velikonoční stromečky. Stařena *Velyké* přináší brzy ráno vejce dítěti a pokládá jej na parapet.

S blížícím se koncem června v čase letního slunovratu, kdy je noc nejkratší a příroda kvete a roste, slavíme *Rasos šventė*⁸. *Rasa*, což znamená *rosa*, byla v pravěku uctívána jako základní manifestace životní síly.

S. Daukantas napsal „V předvečer svátku se vše pod sluncem šlo vykoupat do posvátných řek a jezer, aby se omladilo, a kdo obřad pečlivě dodržel, stal se moudrým a vidoucím. Nebylo šťastnějšího svátku než *Rasa*, neboť, jak se říká, z jeho rána tančí slunce.“

V této době většina léčivých rostlin získává velkou moc a účinnost. Z večera svátku *Rasa* se ženy scházejí k posvátnému sběru bylin (*kupoliauti*). Zvláštními sbíranými rostlinami, nazývanými *kupolės*, jsou tyto: kopretiny, třezalky, borůvky a žlutě kvetoucí černýš hajní. *Kupėti* znamená zdravě růst, klíčit ze země.

Kupolė je rozvětvená hůl umístěná uprostřed obřadního prostoru. Vršek je rozvětven do trojice (na což odkazuje runa připisovaná svátku). Ve východní Litvě se to vykládá tak, že trojice větví zázračným způsobem roste, první vykvete jako Slunce, druhá jako Měsíc a třetí jako Hvězda. Dívky, které se chtěly vdávat, hrály věšebnou hru: postavily se ke *kupolė* zády, vrhly za sebe přes hlavu věnec a doufaly, že přistane na *kupolė*. Počet pokusů, než se věncem trefily na *kupolė*, znamenal počet roků do vdavků.

Rasa je svátkem pletení věců. Dívky vinou věnce z magických bylin (*kupolės*) a nasazují si je na čela. Věnce zdobí domovy, dveře a brány. Muži se zdobí věnci z dubového listí. Během noci lidé chodí k posvátným řekám a jezerům pokládat věnce na vodu. K věncům jsou připevněny svíčky. Jestliže věnce muže a ženy plavou pohromadě, je to znamení, že se vezmou.

Brány se stavějí z kůlů pokrytých zelení a s odpovídající runou na vrcholu. Každá osoba, která branou projde, se stává účastníkem obřadů. Okolo jednoho kůlu tvořícího branku se točí dívky, okolo druhého mladí muži. Při každém kole se ukloní a pozdraví, zatímco je zpívána *daina*. Snaží se najít si svého slunovratového partnera.

Podle našeho zvyku je zhašen „starý oheň“ čistou vodou a nový svatý oheň je rozsvícen. Obracíme se k ohni nazývanému *aukuras* (obřadní oheň), loučíme se s odcházejícím sluncem a vzdáváme poctu Přírodě uložením věnců blízko ohně. Novomanželé si odnášejí posvátný oheň domů, což je pro ně požehnání.

Kromě pravidelných ohňů se zapalují ohně v podobě kola na tyči z březové kůry a smoly. Z kopců se pouštějí hořící „sluneční kola“.

Po celou noc se všichni veselí a hodují. Poté se každý obrátí k úsvitu a těší se z jejího⁹ tance.

Znovuzrození tradičního litevského národního náboženství je také spojeno se znamením ohně. Posvátný oheň vzplanul jako *aukuras* (zvláštní název pro ohniště odvozený ze slova *aukoti* - obětovat) v roce 1967 během oslav slunovratu v Kernavė. Skupina studentů a jejich profesorů z Vilniusu začala slavit svátky rosy – *Rasa* - letního slunovratu v Kernavė. To je považováno

⁸ *Rasos šventė*, litevské slavnosti odpovídající letnímu slunovratu, pozn. překl.

⁹ V Pobaltí je sluneční božstvo ženského rodu.

za nové obrození tradiční litevské nebo baltské původní víry. Tento rok máme třicáté páté výročí, kdy je rozsvícen posvátný oheň podle dávného zvyku.

Dnešní Romuva shrnuje několik baltských radic, je nositelkou univerzality dávné pruské Romuvy a zkoumá litevské folklorní tradice přežívající do 21. století jako nejdůležitější zdroje baltské duchovní moudrosti.

Hnutí Romuva je součástí evropských hnutí obrozujících dávné duchovno. K tomuto obrození došlo spontánně a přirozeně, protože k němu dojít mělo. Radujeme se z toho, že Baltové a další evropské národy uchovaly nejbohatší zdroje této obrody – své národní kultury, což zaslouženě ocení všichni vyznavači přírodní víry v Evropě. Zásadním činem, který provedla křesťanská církev v Pobaltí, bylo zhašení posvátného ohně. Znovuzrození dávného baltského náboženství znamená zapálení a udržování posvátného ohně našich předků.

Inija Trinkūnienė, Litevské centrum sociálních studií (Lietuvos socialinių tyrimų centras)

Tento referát poprvé zazněl v roce 2002 v anglickém jazyce při příležitosti konference tradičních národních kultur v Bombaji v Indii.

Z anglického jazyka přeložil Mars Ultor; za pomoc s překladem děkuji Davidu Šimečkovi.

Litevské písně podle originálního znění přeložili David Šimeček a Dagmar Váňová.

článek vyšel se svolením autorky v září 2011 jako tištěná příloha časopisu Slavonie

www.slavonie.org